

บทความวิจัย

หวนนายแรง : การสื่อสารเชิงสังคมผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน

HUA NAI RANG : SOCIAL COMMUNICATION THROUGH FOLK LITERATURE

วีรินทร์ภัทร์ บุรณะสระกะวี (WEERINPHAT BOORANASAKAWEE)*

อุดมวิทย์ นักดนตรี (UDOMWIT NAKDONTREE)**

จิราภา สุภา (CHIRAPA SUPA)***

ธนิยาภรณ์ ศรีหาตา (TANIYABHORN SRIHATA)****

วันที่รับบทความ 4 มกราคม 2565

วันที่แก้ไขบทความ 31 กรกฎาคม 2565

วันที่ตอบรับบทความ 19 สิงหาคม 2565

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องหวนนายแรง : การสื่อสารเชิงสังคมผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์การสื่อสารเชิงสังคมผ่านวรรณกรรมพื้นบ้านภาคใต้ เรื่อง หวนนายแรง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลภาคสนาม จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ ซึ่งมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ คนในชุมชน คนที่เข้าร่วมพิธีกรรม และปราชญ์ชาวบ้าน แล้วรวบรวมข้อมูล นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ มาเรียบเรียงเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า การสื่อสารในหลากหลายบริบททางสังคมของชุมชนผ่านวรรณกรรม ดังนี้ 1. ความเชื่อและความศรัทธาปรากฏในรูปแบบพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ สัญลักษณ์รูปปั้นจำลอง “ทวดนายแรง” และอนุสรณ์ในทางสถาปัตยกรรม “หินหวนนายแรง” เพื่อเป็นการระลึกถึง

* ดร., สาขาวิชานิเทศศาสตร์บูรณาการ, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยแม่โจ้, E-mail: qjratchakorn.p@gmail.com
Ph.D., Program in Integrated Communication, Faculty of Arts, Maejo University

** ดร., สาขาวิชานิเทศศาสตร์บูรณาการ, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยแม่โจ้
Ph.D., Program in Integrated Communication, Faculty of Arts, Maejo University

*** อาจารย์ประจำสาขาวิชานิเทศศาสตร์บูรณาการ, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยแม่โจ้
Lecturer, Program in Integrated Communication, Faculty of Arts, Maejo University

**** อาจารย์ประจำสาขาวิชานิเทศศาสตร์บูรณาการ, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยแม่โจ้
Lecturer, Program in Integrated Communication, Faculty of Arts, Maejo University

วีรบุรุษ และเป็นหลักฐานที่สะท้อนความเชื่อความศรัทธาของคนในชุมชน 2. ขนบธรรมเนียม (พิธีกรรม) ในรูปแบบการบวชนาน และการบวงสรวง จนก่อให้เกิดขนบธรรมเนียมปฏิบัติสืบต่อกันมา มีลักษณะของการผสมผสานระหว่างความเชื่อเรื่องผี และความเชื่อของพระพุทธศาสนาดำรงอยู่ด้วยกัน สร้างความคาดหวัง สัญลักษณ์ และพลังในเชิงบวกให้กับคนในชุมชน วรรณกรรมพื้นบ้านภาคใต้เรื่องนี้ยังสอดแทรกความเข้มแข็งทางด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน รวมไปถึงสัญลักษณ์ ขนบ และอัตลักษณ์ของความเป็นภาคใต้ไว้อย่างชัดเจน

คำสำคัญ: ห้วนายแรง / สื่อสารเชิงสังคม / วรรณกรรมพื้นบ้าน

Abstract

A research study on Hua Nai Rang : Social Communication through Folk Literature have a purpose To study and analyze social communication through southern folk literature titled Hua Nai Rang. This is a qualitative research. by collecting field data From interviews and observations There is a group of informants, namely people in the community, people who participated in the ritual. and local philosophers then collect information be analyzed and synthesized to compile descriptively The results showed that Communicating in a variety of social contexts through literature as follows: 1. Beliefs and beliefs which appears in the form of a sacred space The symbol of the sculpture "Great-grandfather Mr. Rang" and monuments in architecture "Hin Hua Nai Rang" to commemorate the heroes and is evidence that reflects the beliefs and beliefs of the people in the community and sacrifice until causing the traditions and practices to continue There are characteristics of a combination of animism. and the beliefs of Buddhism live together Create expectations, symbols and positive energy for people in the community. This southern folk literature also inserts the strength of the culture and the way of life of the community. including the symbols, traditions and identity of the South clearly

Keywords: Hua Nai Rang / Social communication / Folk literature

บทนำ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ดำรงอยู่ร่วมกัน โดยใช้ประโยชน์ซึ่งกันและกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้ หรือทัศนคติผ่านกระบวนการแสดงความสัมพันธ์หรือการสื่อความหมายในรูปแบบของการสื่อสาร ซึ่งอาจจะมีลักษณะที่แตกต่างกันไปของแต่ละบุคคล เพื่อให้ดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังนั้น การสื่อสารจึงถือว่าเป็นกิจกรรมสำคัญของมนุษย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันอย่างหนึ่ง เมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมจำนวนมากจะต้องหาวิธีการสื่อสารโดยผ่านสื่ออันเป็นตัวกลางในหลากหลายรูปแบบ เช่น เพลง เรื่องเล่า นิทาน ตำนาน วรรณกรรม เป็นต้น แล้วสื่อเหล่านั้นจะทำหน้าที่เปรียบเสมือนสาร ในการบอกเล่าวิถีชีวิตความเป็นมาอันเด่นชัดจนกลายเป็นอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคลและสังคม หากต้องการให้การสื่อสารเกิดประสิทธิภาพสูงสุดอาจจะต้องคำนึงถึงปัจจัยในองค์ประกอบของการสื่อสาร อันได้แก่ ผู้ส่งสาร ผู้รับสาร ช่องทางการสื่อสาร และตัวสาร โดยพิจารณาทั้งทักษะการสื่อสารของผู้ส่งสาร ทัศนคติ ความรู้ ระบบทางสังคม วัฒนธรรมของคู่สื่อสาร เนื้อหาสาระ รวมไปถึงช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสม

วรรณกรรมพื้นบ้านเองก็เป็นส่วนหนึ่งของเครื่องมือการสื่อสารที่ใช้การบอกเล่าประวัติศาสตร์และสะท้อนวิถีชีวิตเรื่องราวและเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งมีการเล่าสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น และจะเกิดขึ้นเฉพาะในแต่ละพื้นที่ อาจเกิดจากเรื่องจริงหรือเรื่องสมมุติก็ได้ ทำให้วรรณกรรมพื้นบ้าน รับผิดชอบชีวิตหลากหลายแง่มุมมาจากการเล่านิทาน ตำนาน ขบร้อง เสภา เป็นต้น ในบางเรื่องก็ให้คติธรรมและสาระที่เป็นประโยชน์ ทำให้ปฏิเสธไม่ได้ว่าวรรณกรรมพื้นบ้านเป็นเครื่องมือสะท้อนสภาพวิถีชีวิต ค่านิยม และความเชื่อของคนในสังคมนั้น ๆ อย่างมากตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พบว่าวรรณกรรมทั้งที่เป็นมุขปาฐะเรื่องเล่า หรือการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรในประเทศไทยนั้นปรากฏอยู่มาก

วรรณกรรมพื้นบ้านทางภาคใต้ เรื่อง นายแรง เป็นอีกหนึ่งเรื่องราวที่เล่าขานกันจนเป็นนิทานที่บอกเล่าการสร้างพื้นที่ภาคใต้ ปรากฏในรูปแบบของนิทานบอกเล่าความเป็นมาของท้องถิ่นจังหวัดสงขลา ซึ่งได้ถูกนำมาศึกษาในหลากหลายแง่มุม เช่น มุมมองทางด้านคติธรรมของตัวละครหลักที่มีความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาอันแรงกล้าจนสามารถทำอัตวิปาตกรรม การแสดงสัญลักษณ์สถานที่ในพื้นที่ต่าง ๆ ของจังหวัด อีกทั้งยังเชื่อมโยงถึงลักษณะภูมิประเทศและภูมินามทางภาคใต้ เพื่อให้คนในชุมชนได้เข้าใจ ศึกษาและเรียนรู้ อันจะก่อให้เกิดความรัก ห่วงแหน และความภาคภูมิใจในท้องถิ่น โดยเฉพาะการเน้นย้ำคติธรรมเรื่องความเสียสละ รู้จักการช่วยเหลือบุคคลอื่นที่อ่อนแอกว่า ปลุกฝังความรักแผ่นดิน มีความกล้าหาญ พลังความแข็งแกร่ง ความเป็นผู้นำ ความมุ่งมั่นและความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเยี่ยงบรรพบุรุษ ชื่อ นายแรง

อิทธิพลของวรรณกรรมพื้นบ้านเรื่องนี้ ส่งผลต่อวัฒนธรรม ความเชื่อ และการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น เช่น สัญลักษณ์ของหินริมหน้าผาที่สอดคล้องกับตำนานของการตัดศีรษะของนายแรง มี

การปรากฏของสัญลักษณ์หินริมหน้าผา ซึ่งมีรูปทรงคล้ายศิระของนายแรง อยู่ในพื้นที่ตาม
วรรณกรรมดังกล่าว ส่งผลให้มีผู้คนจำนวนมากเดินทางมาเคารพสักการะ จนหลายพื้นที่แห่ง
ความศักดิ์สิทธิ์ และความเชื่อของคนในชุมชนว่านายแรงยังคงเป็นผู้ที่ปกป้องรักษาและดูแลพื้นที่ในเขต
ชุมชนเก่าแก่มิให้สูญหาย ในอีกมุมหนึ่งสัญลักษณ์หินดังกล่าวยังเป็นเสมือนสัญลักษณ์ให้กับชาวประมง
ในพื้นที่ในการกำหนดพื้นที่ในการสังเกตทิศทางของการเดินเรืออีกด้วย

อย่างไรก็ตาม เรื่องห้วยนายแรง ได้มีการนำมาบอกเล่าและบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรใน
รูปแบบของวรรณกรรมพื้นบ้านส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น รวมไปถึงมีการนำมาศึกษาและวิจัยเพื่อนำไปสู่งาน
ศิลปะในหลากหลายรูปแบบ เช่น การนำตำนานเรื่องห้วยนายแรงมาสร้างสรรค์เป็นตัวละคร เรื่อง
การออกแบบตัวละครนายแรงสำหรับสื่ออินโฟกราฟิก การแต่งเพลงบอกเล่าเรื่องราวของตำนาน
ห้วยนายแรง และชุดการสอนเรื่องเล่าแดนใต้ รายวิชา วรรณกรรมถิ่นใต้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 6 เล่มที่ 2 เรื่องนายแรง ไว้สำหรับให้นักเรียนได้ศึกษาไว้เช่นกัน เป็นต้น

จากข้อมูลข้างต้นดังกล่าว ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงวรรณกรรมพื้นบ้านภาคใต้ เรื่องห้วยนายแรงนี้ เป็น
เครื่องมือสำคัญในการสื่อสารเชิงสังคมในแง่มุมมองของวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ รวมไปถึงอัตลักษณ์
ของวิถีชีวิตภายในชุมชน อันจะนำไปสู่การสร้างมูลค่าของพื้นที่ในเชิงการท่องเที่ยว และสินค้าอันเป็น
อัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อให้ก่อเกิดรายได้ภายใต้บริบทของพื้นที่อีกด้วย

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

เพื่อศึกษาวิเคราะห์การสื่อสารเชิงสังคมผ่านวรรณกรรมพื้นบ้านภาคใต้ เรื่อง ห้วยนายแรง

ขอบเขตของงานวิจัย

ด้านพื้นที่ในการศึกษา งานวิจัยชิ้นนี้ได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษา คือ ตำบลเก่าแก่ง อำเภอมือง
จังหวัดสงขลาเพียงเท่านั้น

ด้านเนื้อหาในการศึกษา ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาด้านเนื้อเรื่องวรรณกรรมพื้นบ้าน ศึกษาเฉพาะ
วรรณกรรมพื้นบ้านเรื่อง ห้วยนายแรง และนายแรง ที่เกิดขึ้นเฉพาะในพื้นที่เก่าแก่ง อำเภอมือง จังหวัด
สงขลา เท่านั้น

วิธีการดำเนินการศึกษา

การศึกษาวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีการรวบรวมข้อมูล เพื่อศึกษาวิเคราะห์
สังเคราะห์ ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และเก็บข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์ ซึ่งใช้กรณีศึกษาของ

วรรณกรรมพื้นบ้านภาคใต้ เรื่องห้วนายแรง ตำบลเก้าเส้ง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา นำมาเรียบเรียงเชิงพรรณนา มีขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นค้นคว้ารวบรวมข้อมูล ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร บทความ หนังสือ วิทยานิพนธ์ บทสัมภาษณ์ และสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมพื้นบ้านภาคใต้ เรื่องห้วนายแรง จากแหล่งข้อมูล ได้แก่ วารสารสื่อออนไลน์ ห้องสมุดทักษิณคดีศึกษา

2. ขั้นเก็บข้อมูลภาคสนาม ใช้ข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วมเป็นหลัก โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ สัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน สัมภาษณ์คนในพื้นที่ สัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมงานพิธีกรรมต่าง ๆ และบูชาในพื้นที่ ซึ่งแบบสัมภาษณ์ และมีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และไม่มีโครงสร้าง เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองตามกรอบแนวความคิด และร่วมสังเกตการณ์ในพิธีกรรม ซึ่งแบบสังเกต ประกอบด้วยสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม รวมไปถึงการเข้าร่วมพิธีกรรม โดยมีอุปกรณ์ที่ใช้การเก็บข้อมูลภาคสนาม ดังนี้ เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป และกล้องวิดีโอ (ถ่ายภาพเคลื่อนไหว)

3. ขั้นศึกษาข้อมูลจากเอกสารและภาคสนาม พร้อมตรวจสอบความน่าเชื่อถือจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เรียบเรียงข้อมูลการสัมภาษณ์ให้เป็นลายลักษณ์อักษร เรียบเรียงภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว และสำรวจเบื้องต้น การสัมภาษณ์และการสังเกต

4. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล จำแนกข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ การสนทนากลุ่ม และวิเคราะห์ปรากฏผลเป็นองค์รวม

5. ขั้นสรุปข้อมูล ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ นำเสนอผลโดยรูปแบบพรรณนา เรียบเรียงทำ บทสรุปจากการศึกษา อภิปรายผลและเสนอแนะ

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดการเล่าเรื่อง

การเล่าเรื่องถือกำเนิดมาพร้อมกับสังคม และความเป็นมนุษย์ กล่าวคือ เรื่องเล่าเป็นเสมือนกับต้นแบบหรือสิ่งที่มนุษย์ถือกำเนิดมาด้วย สังเกตได้จากการที่มนุษย์ในหลายยุค ล้วนแต่มีการ บริโภค หรือสนใจเรื่องเล่ากันมาแต่โบราณ เรื่องเล่าปรากฏผ่านสื่อหลากหลายรูปแบบ เช่น ภาพเขียนบนผนัง เรื่องสั้น นวนิยาย สารคดี ภาพยนตร์ นิทานปรัมปรา งานศิลปะประเภทต่าง ๆ รวมถึงเรื่องเล่าความฝันของแต่ละคน ซึ่งสิ่งที่ปรากฏในฝันนั้น ๆ ก็มีลักษณะของเรื่องราวที่สามารถนำมาเล่าเป็นเรื่องได้ เช่นเดียวกัน สรณัฐ ไตลังคะ (2560) ได้สรุปเรื่องศาสตร์และศิลป์ของการเล่าเรื่องไว้ ดังนี้

เรื่องเล่ามีความหมายต่าง ๆ ตามแต่ยุคสมัย ตามหลักโครงสร้างนิยมมีความซับซ้อนในเรื่องเล่า กล่าวคือ เรื่องเล่าต้องแยก ตัวเรื่อง (Story) ออกจาก โครงเรื่อง (Plot) เพราะตัวเรื่องหมายถึง

เหตุการณ์ตามเวลา แต่โครงเรื่องหมายถึงวิธีในการนำเสนอตัวเรื่อนั้น ๆ ซึ่งในการเล่าเรื่องหนึ่งเรื่อนนั้นสามารถเล่าได้หลากหลายวิธี หรือเล่าได้ต่างกันทำให้เรื่อนมีความซับซ้อนขึ้น นำไปสู่การตีความที่ต่างกันด้วย

วิธีการดำเนินงานของการเล่าเรื่อน มี 2 วิธี ได้แก่

1) การเชื่อมโยงการกระทำหรือเหตุการณ์เข้าด้วยกันตามลำดับเหตุการณ์หรือตามหลักของเหตุและผล

2) การจัดหาองค์ประกอบอื่น ๆ มาเสริมให้เกิดความเข้มข้นขึ้นหรือก่อให้เกิดความเข้าใจที่ปะติดปะต่อจากสิ่งที่เห็นได้ทันที ไม่ว่าจะเป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับตัวละคร และฉาก เป็นต้น

ในงานวิจัยเกี่ยวกับเรื่อนเล่าเพื่อนำมาสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน เช่น เรื่อนองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่อนเล่าชุมชนเพื่อสร้างจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว ในจังหวัดลำปาง ของ สุจิรา หาผล และคณะ (2556) สามารถค้นหาความเป็นตัวตนของจังหวัดที่เชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ของเมือง สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ สัญลักษณ์ของจังหวัด รวบรวมตำนานเรื่อนเล่าจาก 13 อำเภอ ได้ 81 เรื่อน มีตำนานเรื่อนเล่า 4 เรื่อน ซึ่งเรื่อนราวดังกล่าวนี้ ได้เชื่อมโยงอัตลักษณ์ ประวัติความเป็นมาของเมืองลำปางกับตำนานจามเทวีวงศ์ อันเป็นภูมิหลัง ภูมิวงศ์ ส่วนที่เชื่อมโยงกับพุทธตำนาน เป็นภูมิธรรม และส่วนที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรม จารีต ประเพณี เป็นภูมิวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และเรื่อน การสร้างเรื่อนเล่าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดเชียงราย ของ กรกนก นิลดำ (2563) โดยการนำศาสตร์ในการดูแลสุขภาพ อันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมาให้บริการ เพื่อส่งเสริมและบำบัดทางสุขภาพร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ นำมาสร้างการเล่าเรื่อนด้วยวิธีการเล่าเรื่อนที่น่าสนใจผสมผสานกับเรื่อนราวของชุมชน/สินค้า/บริการ วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเข้าไว้ด้วยกัน โดยการเพิ่มมูลค่าเพิ่มให้กับแหล่งท่องเที่ยว

การเล่าเรื่อน จึงเป็นเครื่องมือหนึ่งซึ่งใช้ในการจัดการความรู้ สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการสร้างความรู้ด้วยตนเอง เพื่อค้นหาบทเรียนและปัจจัยความสำเร็จจากเรื่อนราวที่ถ่ายทอดผ่านการเล่าเรื่อน ซึ่งอาจจะเป็นเทคนิคในการดึงความรู้ที่ฝังลึกในตัวตน (Tacit Knowledge) นำมาอธิบายและแปลงเป็นข้อมูลเชิงปริมาณหรือเรื่อนราวที่เข้าใจได้ยาก ให้กลายเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) สกัดเป็นความรู้ที่สามารถบันทึกและเก็บรวบรวมหรือถ่ายทอดได้ โดยทั่วไปมักเลือกเรื่อนราวที่เป็นความสำเร็จ (Success Story) เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ สร้างบรรยากาศความคิดเชิงบวก และกระตุ้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างคุณค่าให้สิ่งหนึ่งสิ่งใดได้อีกด้วย

ผลการศึกษา

วรรณกรรมพื้นบ้านภาคใต้ เรื่อง ห้วนนายแรง เป็นเรื่องราวที่เล่าสืบต่อกันมา ซึ่งปรากฏทั้งในรูปแบบของลายลักษณ์อักษร ซึ่งไม่มีหลักฐานระบุแน่ชัดได้ว่าเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริงหรือไม่ และเกิดขึ้นในช่วงรัชสมัยใด หากแต่มีหลักฐานการบอกเล่าเรื่องราวถึงสถานที่ที่เชื่อมโยงกับนามเมืองของจังหวัดสงขลาและพัทลุงอยู่หลากหลายพื้นที่ ทั้งนี้ ปัจจุบันตำนานเรื่องนายแรง ได้นำมารังสรรค์ขึ้นมาในหลากหลายรูปแบบ อันได้แก่ หนังสือ **วรรณกรรมท้องถิ่น** ของสนิท บุญฤทธิ์ ในรูปแบบนิทานประกอบภาพ ประเภทร้อยกรอง มีการใส่เรื่องราวเป็นภาพวาด เล่าเรื่องด้วยสำนวนภาษาท้องถิ่นภาคใต้ ป้ายโฆษณาประชาสัมพันธ์ในบริเวณพื้นที่ห้วนนายแรง รูปแบบบทร้อยแก้ว ของ กิตติธัช มณีโชติ ประเภทร้อยแก้ว กลอนแปด ซึ่งใช้สำนวนสอดแทรกของคำพื้นบ้านภาคใต้ การบอกเล่าจากปราชญ์ชาวบ้าน รวมไปถึงรูปแบบป้ายโฆษณาประชาสัมพันธ์ในบริเวณพื้นที่ จากการบอกเล่าเรื่องราววรรณกรรมดังกล่าว ในบริบทของสังคม วรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่อง ห้วนนายแรงนี้ ยังได้สะท้อนให้เห็นการสื่อสารในหลากหลายบริบทวิถีชีวิตทางสังคมของภาคใต้ ดังนี้

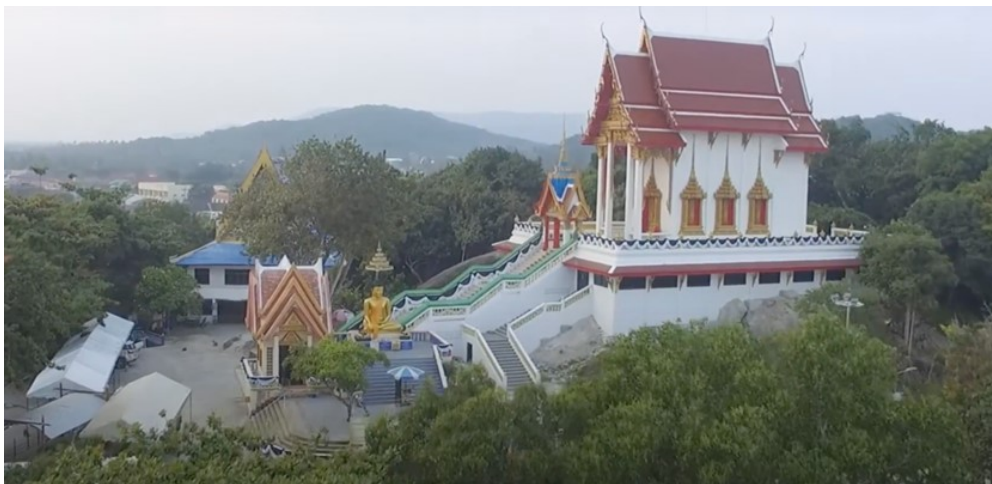
1. ความเชื่อและความศรัทธา เรื่อง ห้วนนายแรง เป็นเรื่องราวการระลึกถึงวีรบุรุษของชุมชนที่ชื่อนายแรง ผ่านการบอกเล่า และเป็นหลักฐานที่สอดคล้องกันพื้นที่ในปัจจุบัน ในมุมมองสะท้อนความเชื่อและความศรัทธา ดังต่อไปนี้

1.1 พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ (Sacred Space) จากคำบอกเล่าของชาวบ้านที่ดูแลพื้นที่ ได้กล่าวถึงความศักดิ์สิทธิ์ของพื้นที่นี้ เช่น ช่วงที่พายุพาบิกเข้ามาในภาคใต้ กรมอุตุนิยมวิทยาประกาศเตือนให้อพยพ เพราะจะเข้าเฝ้าเสี่ยงเต็ม ๆ ผมดูแลพื้นที่ที่ห้วนนายแรง วันนั้นผมก็อยู่ที่นี้ เชื่อไหมว่า พายุพัดผ่านเฝ้าเสี่ยงไปอย่างไม่น่าเชื่อ บริเวณพื้นที่ใกล้ ๆ เขาโดนกันหมด เฝ้าเสี่ยงรอดอยู่ที่เดียว ผมเชื่อว่า นายแรงช่วยพวกเราไว้ (เปียน สุวรรณทวี, สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2562) ปกติผมเป็นคนดูแลพื้นที่นี้ วันหนึ่งผมทาสีโบสถ์ พลาดพลั้งตกลงมาเกือบตาย อยู่โรงพยาบาลหมอบอกว่าอาจจะเป็นอัมพฤกษ์ ระหว่างที่ผมอยู่โรงพยาบาลผมนึกถึงนายแรง กล่าวขอโทษที่อาจจะไปลบหลู่โดยไม่รู้ตัว และให้ขอให้ท่านช่วยให้หายด้วย คืนนั้นผมฝันถึงนายแรง ท่านมาบอกว่าถ้าช่วยจะทำอะไรให้ ผมตอบไปว่าจะดูแลพื้นที่ให้ตลอดชีวิต ประมาณสามสัปดาห์ผมเริ่มเดินได้ และหายเป็นปกติเหมือนปัจจุบัน แล้วยังมีหลายคนมาบนบาน ขอลูก ขอความสำเร็จทางด้านการงาน ขอคู่ครอง แล้วได้กันเยอะ ก็กลับมาแก้บนกัน (ศรายุทธ สุขศรีราช, สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2562)

จากคำสัมภาษณ์ของคนในชุมชน จะเห็นได้ว่า พื้นที่ห้วนนายแรง เป็นสถาปัตยกรรมทางธรรมชาติ ตามหลักฐานที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้าน คำบอกเล่า หรือหลักฐานจากป้ายประชาสัมพันธ์ในพื้นที่ชุมชน ลักษณะเด่นชัดของหินห้วนนายแรงคล้ายคลึงกับศิระของนายแรง ตามเนื้อเรื่องว่า สั่งให้ลูกน้องตัดและให้ปิดปากถ้า เพื่อกอยเผ้าทรัพย์สินของตนเองที่จะนำไปร่วมสร้าง

พระบรมธาตุเจดีย์ตามความเชื่อของคนในชุมชน และมีการทำพิธีกรรมบูชาบวงสรวงทุกปี คนในชุมชนยังเคารพ เลื่อมใส และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ เพราะต่างมีความเชื่อว่า นายแรงยังคงปกป้องพื้นที่นี้ ทำให้พื้นที่ห้วยนายแรงกลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ยิ่งขึ้น ทั้งยังมีการสร้างกรอบของพื้นที่ทางด้านศาสนาในรูปแบบของวัดเขาแก้วแสน ซึ่งพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อทางด้านศาสนา จัดได้เป็นสองรูปแบบ คือทางโลกสามัญ (Profane World) และทางโลกศักดิ์สิทธิ์ (Sacred World) เพื่อสัมผัสหรือเข้าถึงมนุษย์จึงสร้างพื้นที่เฉพาะสำหรับเชื่อมโยงระหว่างโลกสามัญของผู้คนกับโลกความเชื่อของอำนาจเหนือธรรมชาติหรือวิญญาณ เพื่อประกอบพิธีกรรม หรือที่เรียกว่า พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ โดย ศรีศกร วังลิโกดม (2544) ได้กล่าวถึงวิธีการสังเกตลักษณะของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ อันได้แก่ ลักษณะเชิงพื้นที่มักอยู่ในตำแหน่งภูมิประเทศที่โดดเด่น มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องเล่าของชุมชน สร้างความหมายหรือความสำคัญให้กับพื้นที่ในชุมชนจนถึงปัจจุบัน และมีร่องรอยกิจกรรมทางศาสนาที่ถูกทำให้เชื่อว่า เป็น ร่องรอยศักดิ์สิทธิ์ปรากฏอยู่ โดยมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องเล่าในพื้นที่ชุมชน จากการประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ห้วยนายแรง จะประกอบสร้างผ่านตำนาน และเรื่องเล่า ที่แตกต่างกันออกไป โดยชาวบ้านเชื่อว่านายแรงยังคงปกป้องรักษาพื้นที่แก้วแสนให้คงอยู่ ด้วยปรากฏการณ์จากธรรมชาติหรือนอกเหนือธรรมชาติ อีกทั้งยังมีการปลูกสร้างวัดเขาแก้วแสน (ภาพที่ 1) เพื่อสร้างกรอบ ขอบเขต สนับสนุนและตอกย้ำพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ให้กลายเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของชาวบ้าน

ภาพที่ 1 สภาพพื้นที่โดยรวมบริเวณวัดเขาแก้วแสน จ.สงขลา

ที่มา : <https://www.youtube.com/watch?v=NSU1z9wAKOY>

1.2 การสร้างสัญลักษณ์รูปปั้นจำลอง “ทวดนายแรง” (ภาพที่ 2) จากความเชื่อและความศรัทธาจากวรรณกรรมพื้นบ้านเรื่องนี้ จึงทำให้เกิดการสร้างรูปจำลองตามจินตภาพของผู้สร้างและคนในชุมชน โดยศรายุทธ สุขศรีราช (สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2562) เล่าว่า เราให้ช่างมาปั้นทวดตามที่เขาเล่ากันมาและความฝันของลุงเป๊ยน แกบบอกว่าทวดเป็นคนชาวยุโรปร่างกำยำ แข็งแรง สูงใหญ่

มีหมวดเศรายาวเหมือนฤๅษี แล้วแกะเป็นนายหัวเรือ จึงต้องมีไม้พายประจำตัวเสมือนเป็นผู้นำ ใส่กางเกงแบบชาวเล และที่สำคัญทวดชอบสีแดง การแต่งกายหรือสีผิวเลยเป็นสีตามที่ทวดชอบ รูปปั้นทวดเลยมีหน้าตาตามที่เห็น ดังนั้น วรรณกรรมพื้นบ้านเชิงวีรบุรุษ จึงอาจจะเป็นเหตุของการสร้างรูปเคารพ (Object of Worship) อันเป็นวัตถุที่สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นตัวแทน (Representation) ของความเชื่อทางศาสนา เป็นเครื่องหมาย หรือสัญลักษณ์ ในการนำมาแสดงออกซึ่งความเชื่อและความศรัทธาของคนในชุมชนหรือสังคม มีการร่วมกันคิดร่วมกันทำ สร้างให้มีรูปร่าง ลักษณะตามความเชื่อ หลักฐานและรสนิยมของท้องถิ่น ผสมผสานกับประวัติ ตำนาน เรื่องเล่า เพื่อให้การสร้างรูปเคารพมีเหตุผลมากพอให้สังคมยอมรับว่าจะเกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ซึ่งตำนานเหล่านั้นล้วนมีความเกี่ยวข้องกับ ความศักดิ์สิทธิ์ และปาฏิหาริย์เกินความเป็นปกติของมนุษย์ ปรากฏในรูปแบบเหนือธรรมชาติ สะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยยังคงเชื่อในตำนาน ประวัติความเป็นมา ว่าเป็นความจริง และเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ยังมีอิทธิพลเท่าไรก็ยังคงมีความศักดิ์สิทธิ์มากเท่านั้น การสร้างรูปเคารพจำลอง “ทวดนายแรง”

จึงอาจกล่าวได้ว่า เป็นการแสดงออกถึงสัญลักษณ์แทนบุคคลในตำนานตามจินตนาการและจินตภาพที่สร้างขึ้นของคนในชุมชน ในการเคารพและประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งที่ทำหน้าที่เปรียบเสมือนสื่อแสดงความปรารถนา ความเชื่อ ความศรัทธาต่อบุคคลที่น่าเสนอมา รวมไปถึงการทำซ้ำหรือกล่าวซ้ำ ๆ เพื่อยืนยันประวัติความเป็นมา ทั้งยังช่วยเติมพลังความศักดิ์สิทธิ์ให้กับวีรบุรุษที่มีการกล่าวถึงในวรรณกรรมพื้นบ้านภาคใต้อย่างห้วนนายแรง

ภาพที่ 2 รูปปั้นจำลองทวดนายแรง

ที่มา : วีรินทร์ภัทร์ บุรณะสระแก้ว

1.3 การสร้างอนุสรณ์ในทางสถาปัตยกรรม “หินห้วนนายแรง” (ภาพที่ 3) ในพื้นที่บริเวณตำบลเก่าแก้ง อำเภอมะนัง จังหวัดสงขลา มีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาที่ยื่นออกมาจากฝั่งไปสู่มะเล เป็นแหลม ซึ่งบริเวณยอดเขามีหินที่มีลักษณะคล้ายศีรษะของมนุษย์ ซึ่ง มนต์สวาส กุลวงศ์

(สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2562) กล่าวถึงหินห้วยนางแรกว่า น่าจะเกิดมาตามธรรมชาติของการกัศกร่อน ลม ฝน หรืออาจจะเป็นการเคลื่อนที่ของวัตถุผนวกกับธรรมชาติรังสรรค์ ผนวกกับเรื่องเล่าของชุมชน ลักษณะของหินที่คล้ายกับหัวของนายแรง จึงเกิดเป็นสัญลักษณ์ของตำนาน ถึงจะยังงังแล้วแต่มั่นก็ทำให้เกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในชุมชนเก่าแก่วัด บริเวณเขาเก่าแสน ประจวบเหมาะกับพื้นที่ห้วยนางแรงอยู่บนเขามันเด่นเป็นสง่าอยู่ตรงแหลมเล็ก ๆ สามารถมองเห็นความสวยงามของทะเลได้ ทำให้เป็นสถานที่สำคัญ (Landmark) ของจังหวัดได้อีกด้วย

หินนางแรงจึงมีลักษณะเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมอย่างหนึ่ง หากจะกล่าวถึงงานสถาปัตยกรรม อันเป็นตัวสะท้อนให้เราเข้าใจในเนื้อหาสาระหรือแก่นที่มาของงาน ผ่านสิ่งที่เรามองเห็นหรือกายภาพของสถาปัตยกรรม ซึ่งอาจจะเกิดจากปัจจัยแวดล้อมหลายอย่างทั้งหลักต้นและกำหนดลักษณะการแสดงผลออกในแบบที่มองเห็นและมองไม่เห็น ให้เราสามารถตีความ รับรู้และเข้าใจได้ ทั้งนี้สถาปัตยกรรมจะแสดงออกมามากน้อยเพียงใด ก็ขึ้นอยู่กับลักษณะแนวคิดในการสร้างสรรค์วัตถุประสงค์ ตามความต้องการ และความเหมาะสม ตลอดจนการยอมรับในกลุ่มผู้สร้างสรรค์เองว่าจะให้เป็นไปในทิศทางใด อะไรคือปัจจัยสำคัญและเงื่อนไข สถาปัตยกรรมในช่วงแรกนั้น ถูกสร้างเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์เป็นหลัก และมักจะสัมพันธ์กับบริบท (Context) หรือกิจกรรมในพื้นที่ เน้นสะท้อนออกมาในตัววัสดุ (Materials) และ รูปลักษณ์ (Form) จนถึงลักษณะโครงสร้าง เทคนิควิธีการก่อสร้างในการสร้างสรรค์ ต่อมาในยุคแห่งความเชื่อความศรัทธา มนุษย์เชื่อเรื่องวิญญาณจึงเกิดการผสมผสานกับแนวคิดของวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ มีการถ่ายทอดสื่อสารผ่านการแสดงออกให้เห็นแบบสัมผัสได้ อาจเกิดจากเพียงแค่ว่าความคิด จินตนาการ หรือความกลัวแฝงอยู่ในใจ ความเชื่อเหล่านั้นสะท้อนออกมาให้เห็นในเชิงสถาปัตยกรรม ซึ่งรูปแบบก็จะแตกต่างกันออกไปตามแนวคิด หรือเรื่องราวของชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ ที่มีต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์เคารพนับถือบูชา

ทั้งนี้ บริบทแวดล้อมก็จะผลักดันให้เกิดรายละเอียดที่แตกต่างกันออกไปด้วย ซึ่งในบางครั้งตำนานก็แต่งขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับท้องถิ่น หรือสภาพภูมิประเทศพื้นที่นั้น หรือบางครั้งสร้างเพื่อให้คนในท้องถิ่นรู้จัก ให้เกิดความภาคภูมิใจกับอัตลักษณ์ท้องถิ่นของตัวเอง ดังนั้น ไม่อาจจะตอบได้ว่าตำนานนี้มีจริงหรือไม่จริง (ธรรมนิธย์ นิยมรัตน์, สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2562) เรื่องราววรรณกรรมพื้นบ้านภาคใต้ เรื่องห้วยนางแรงนี้ ยังปรากฏสะท้อนผ่านสถาปัตยกรรมริมหน้าผา เป็นรูปหิน ซึ่งกล่าวได้ว่า มีลักษณะสัมพันธ์สอดคล้องกับบริบทสภาพแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นภูมิอากาศ ภูมิประเทศ และบริบทที่เป็นนามธรรมอย่างความเชื่อความศรัทธา ผนวกกับกระบวนการสร้างตำนานวรรณกรรม ให้เห็นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น จึงเกิดการประกอบสร้าง และก่อรูปของสถาปัตยกรรมที่เชื่อมโยงกับวรรณกรรมพื้นบ้านภาคใต้ของชุมชนเก่าแก่วัด เรื่อง ห้วยนางแรง ได้เช่นกัน

ภาพที่ 3 หินหัวนายแรง

ที่มา : <https://www.museumthailand.com/th/2423/storytelling/หัวนายแรง/>

2. สร้างขนบธรรมเนียม (พิธีกรรม) วรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องหัวนายแรง ก่อร่างสร้างความเชื่อและความศรัทธาให้กับคนในชุมชน จนเกิดขนบธรรมเนียมปฏิบัติสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นจนเรียกว่าเป็น “พิธีกรรม” ซึ่งมีลักษณะเด่นของการผสมผสานระหว่างความเชื่อเรื่องภูตผี และความเชื่อของพระพุทธศาสนาดำรงอยู่ด้วยกัน สร้างความคาดหวัง สัญลักษณ์ และพลังในเชิงบวกให้กับคนในชุมชนนำไปสู่ผลของความเชื่อ หากแต่กระทำได้ไม่ดีหรือขาดซึ่งการประกอบพิธีกรรม อาจจะเป็นพลังในเชิงลบได้ ซึ่งพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและความศรัทธาของวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องหัวนายแรง ก่อให้เกิดพิธีกรรม ดังต่อไปนี้

2.1 การบนบาน ด้วยความเชื่อที่ว่า นายแรงยังคงสิงสถิต ปกปักรักษา ดูแลรักษา อยู่ ณ เขาแก้วแสน ตำบลเก้าแสง จังหวัดสงขลา ทำให้มีผู้ที่มีความเชื่อและความศรัทธาเข้ามากราบขอพรและบนบาน เพื่อบันดาลใจตามปรารถนาของผู้เข้ามา เช่น ขอบุตรธิดา ขอให้สำเร็จทางด้านการงาน ขอเรื่องสุขภาพที่แข็งแรงสมบูรณ์ หายจากโรคภัยไข้เจ็บ เป็นต้น ตามที่ ศราวุธ สุขศรีราช (สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2562) กล่าวว่า ครั้งหนึ่งตกจากทางลาดของวัดเขาแก้วแสน แชนหัก เลือดคั่งในสมอง หมอบอกอาจจะเดินไม่ได้ ตนจึงตั้งจิตอธิษฐานบนบานให้หาย แล้วจะอยู่ดูแลวัดไปตลอดจนชีวิตจะหาไม่ หลังจากนั้นเกิดปาฏิหาริย์ อยู่ ๆ ก็หายดี เดินได้ พุดได้ จึงเอาผ้าแดง น้ำตาลมา มาถวายและบอกกับทวดนายแรงในการจะมาดูแลเขาแก้วแสน ภายในพื้นที่เก้าแสงนี้ ซึ่งจากเหตุการณ์ปาฏิหาริย์ที่เกิดขึ้น และความสมหวังจากการบนบานของผู้คนในชุมชนและนอกชุมชนได้ประสบความสำเร็จของตน ก่อให้เกิดการเดินทางกลับมากราบไหว้ หรือการแก้บนกับสิ่งที่ได้ให้สัจจะวาจาไว้ก่อนหน้านี้ที่มา

สิ่งของที่นำมาแก้บนนั้น ล้วนแต่มีลักษณะเฉพาะอันโดดเด่นด้วยสีแดงเป็นสำคัญ (ภาพที่ 4) ตามคำบอกเล่าของคนในชุมชนว่าทวดนายแรง หรือนายแรงมีความเชื่อว่า ท่านชื่นชอบสีแดง

ของที่มาแก่นั่น จึงเป็นสีแดง เช่น น้ำแดง ผ้าสีแดง เป็นต้น ซึ่งในพิธีกรรมทางภาคใต้มักปรากฏผ้าแดงในการประกอบพิธีกรรมอยู่เสมอ

ความเชื่อเกี่ยวกับผ้าแดงมีอยู่หลากหลาย ในสมัยก่อนนั้นเชื่อว่าเลือดเป็นกำลังของมนุษย์ ถ้าเลือดตกก็จะอ่อนกำลัง และถ้าออกไม่หยุดก็จะตายได้ เมื่อเห็นเลือดมีลักษณะคล้ายสีแดง จึงเชื่อว่าสีแดงอาจจะทำให้เกิดกำลังจึงมักเอาดินแดงทาตัวเพื่อเป็นเครื่องป้องกันอันตรายและเหมือนทายาบำรุงกำลัง ชาวฮินดูเชื่อว่าสีแดงเป็นสิสวัรค์ ความเชื่อชาวจีนใช้ผ้าแดงหรือด้ายแดงแจกแขกในงานศพ หรือผ้าแดงขึ้นเหลื่อมเล็กผูกกับเครื่องดนตรีไทยในพิธีไหว้ครูเพื่อความเป็นสิริมงคล ชาวไทใหญ่เรียกผ้าแดงตามภาษาพื้นเมืองว่า หมั่นคง หมั่น หรือ ผ้า หมายถึงความมั่นคง สีแดงยังสื่อถึงสีชาติ มีศิลปินหลากหลายท่าน ก็เชื่อว่าสีแดงเป็นสีของพลังแสงอาทิตย์ เมื่อใช้ในพิธีกรรมจะทำให้เกิดความสุข มีพลัง มีกำลังแรงกล้า (บุษกร บิณฑสันต์, 2554: 381) ทั้งนี้ สีแดงของการแก่นั่นนายแรงหรือทวดนายแรง จึงอาจจะเปรียบเสมือนสัญลักษณ์ของการมีอำนาจในการปกป้องดูแลพื้นที่ และความมั่นคง เหนือชนหินนายแรงริมหน้าผา เขาแก้วแสนได้เช่นกัน

ภาพที่ 4 เครื่องแก่นั่น

ที่มา : <https://www.museumthailand.com/th/2423/storytelling/ห้วยนายแรง/>

2.2 การบวงสรวง การก่อเกิดเป็นพิธีกรรมประจำปี (ภาพที่ 5) ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องมีเพื่อบูชาทวดนายแรง ซึ่ง ธรรมนูญ นิยมรัตน์ (สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2562) ครั้งหนึ่งประมาณปี พ.ศ. 2545 เคยไปรำโนราถวายบูชาทวดนายแรงอยู่ 2-3 ปี ในช่วงวันพิธีกรรมบวงสรวง เพราะถือว่าโนราเป็นมหรสพทางพิธีกรรมมานาน ยุคแรก ๆ ที่ไม่มีถนนเข้าไปก็รำโนราอยู่ที่ดินเขา เพราะทางขึ้นรกร้างและลำบาก ไม่มีอะไรเลย ตอนนี้มีวัดชัดเจน พิธีกรรมก็ชัดเจนตามสถานที่ที่ประกอบสร้างกันขึ้นมาเพิ่มเติมด้วยอัน โดยพิธีบวงสรวง มีกระบวนการคล้ายกับพิธีบวงสรวงทั่วไป กล่าวคือ มีบทสวด ชุมนุมเทวดา สวดสรรเสริญ และพิธีการลอยสะเดาะเคราะห์

ในวันที่ 19-20 มีนาคม 2562 ที่ผ่านมา สิ่งของที่บวงสรวงก็จะเป็นสิ่งที่คาดว่านายแรงจะชื่นชอบ ได้แก่ ขนมโค อาหารทะเล (กุ้ง หอย ปู ปลา) น้ำตาลเมา โนรา หนั่งตะลุง ฯลฯ ทั้งนี้ เปียนสุวรรณทวี (สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2562) กล่าวถึง สิ่งเดียวที่ขาดไม่ได้เลย คือ ขนมโค ซึ่งจะต้องเพิ่มจำนวนตามแต่ละปีนั้น ๆ เช่น ปี 2562 ที่ผ่านมาก็จะต้องมีขนมโค จำนวน 2562 ลูก แบ่งใส่จานสามที่ คือ ที่หน้าผาหินนายแรง ที่ศาลทวดนายแรง และในโบสถ์ของวัดเก่าแสน แบ่งไปเฉลี่ยเท่า ๆ กัน หากปีไหนมีเงินทำบุญมากก็จ้างโนรามาว่า แต่ปีที่แล้วเงินน้อยก็จ้างหนังกลางแปลงมาฉายโนราแทน และเมื่อกล่าวถึงขนมโค อันมีนัยแฝงตามความเชื่อของคนภาคใต้ อาจหมายถึง ความกลมเกลียว เป็นปึกแผ่น ดังเช่นรูปทรงกลมอีกด้วย

ดังนั้น จากมูลเหตุข้างต้น จึงเป็นที่มาความเชื่อและความศรัทธาจนก่อเกิดเป็นพิธีกรรมดังกล่าว สืบต่อกันมาจนปัจจุบัน รวมถึงความปรารถนาของคนในชุมชน เพื่อให้อยู่รอดปลอดภัย มีความเป็นอยู่ที่ดี ห่างไกลจากความเจ็บป่วยหรือความตาย ดังนั้น หากมีเหตุที่เกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติที่ไม่สามารถสัมผัสได้ ย่อมทำให้คนในชุมชนให้ความสำคัญกับความเชื่อ โดยเฉพาะพิธีกรรมมากเป็นพิเศษ ทั้งนี้ พิธีกรรมยังส่งผลให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ และความสามัคคีกันในชุมชนได้ดีอีกด้วย

ภาพที่ 5 แผ่นป้ายประชาสัมพันธ์งานสมโภชทวดตาแรง

ที่มา : วีรินทร์ภัทร บุรณะสระศรี

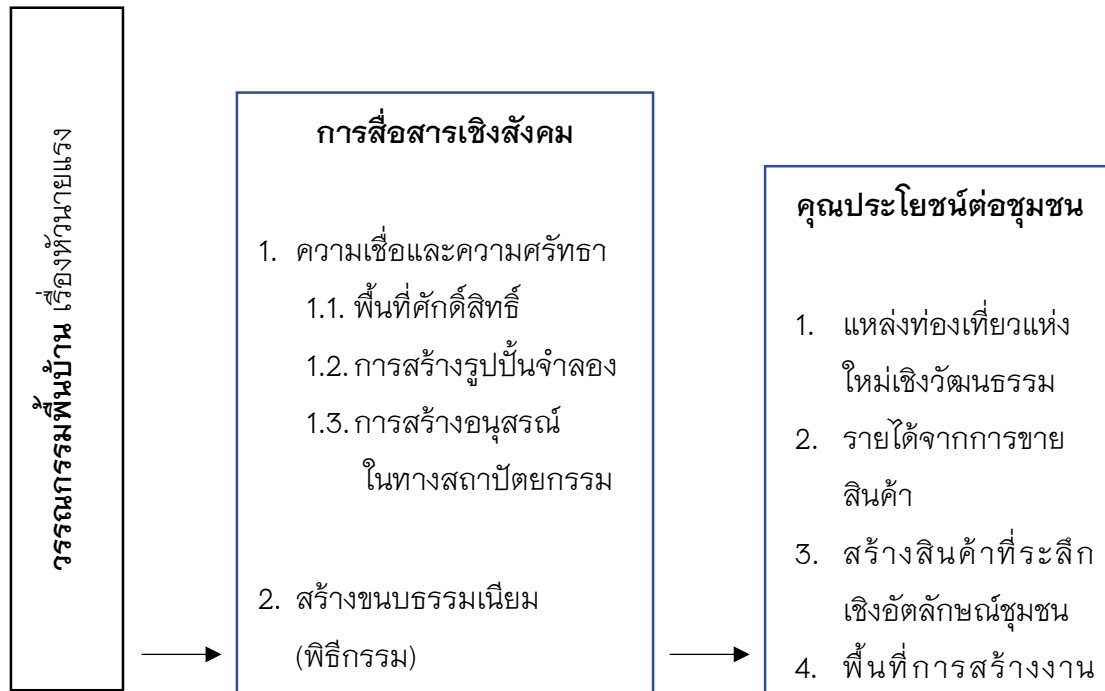
อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์วรรณกรรมพื้นบ้านภาคใต้ เรื่องหัวนายแรง พบว่า วรรณกรรมดังกล่าวได้ทำหน้าที่สื่อสารเชิงสังคมในแง่มุมต่าง ๆ แสดงให้เห็นเด่นชัดในเรื่องนี้มีความเข้มแข็งทางด้านวิถีชีวิตกับชุมชน ทั้งด้านสถาปัตยกรรม รูปปั้นจำลอง และพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ วรรณกรรมพื้นบ้านเรื่องนี้ยังมุ่งสอนคตินิยม สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของสังคมปัจจุบัน ถึงแม้ว่าจะเกิดการปรับเปลี่ยนทางด้านสภาพ

สังคม และการเข้ามาของเทคโนโลยีสมัยใหม่มากขึ้น ดังนั้น การประกอบสร้างและการสร้างความหมายของพื้นที่ตามวรรณกรรมพื้นบ้านภาคใต้ เรื่องหวนนายแรง สามารถสร้างความเชื่อมโยงและความสอดคล้องในพื้นที่เชิงสภาวะแวดล้อมของสังคม เพื่อรองรับความเชื่อความศรัทธาของคนในชุมชน ดังเช่น ดวงมน จิตรจำนงค์ (2523: 56) กล่าวว่า วรรณกรรมเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สะท้อนสภาพวิถีชีวิตและสังคม เพราะสังคมมีอิทธิพลต่อการสร้างจินตนาการและความรู้สึกของผู้รังสรรค์วรรณกรรม ซึ่งความคิดเห็นของผู้รังสรรค์อาจเป็นเสมือนตัวแทนความคิดของคนในสังคม อาจจะเป็นความคิดที่คล้อยตามหรือความคิดที่คัดค้านสังคมของผู้รังสรรค์เองก็ได้ หรือผู้รังสรรค์อาจสร้างสรรคความคิดใหม่จากความคิดหรือประสบการณ์ของผู้รังสรรค์เอง หรือได้รับอิทธิพลทางด้านความคิดจากสังคมหรือวัฒนธรรมอื่นก็ได้เช่นกัน วรรณกรรมจึงมีความสัมพันธ์ และรับใช้ชีวิตในแง่มุมที่หลากหลายของสังคม ซึ่งไม่ได้ทำหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่งทางสังคม แต่วรรณกรรมทำหน้าที่สื่อสารสังคมอย่างชัดเจนตามที่ เจตนา นาควัชระ (2514: 15) ถ้าเราไม่รู้จักวรรณกรรมแล้ว เราก็ไม่อาจที่จะรู้จักลักษณะที่แท้จริงของสังคม เพราะวรรณกรรมชี้ให้เห็นถึงสังคมทั้งในส่วนกว้างและส่วนลึก แสดงให้เห็นถึงชีวิตในแง่มุมต่าง ๆ และในขณะเดียวกันก็สามารถที่จะสกัดเอาแก่นแท้ของสังคมนั้นออกมาให้เห็นได้อีกด้วย

ดังนั้น วรรณกรรมพื้นบ้านกับสังคมจึงไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เนื่องจากผู้เขียนหรือผู้สร้างสรรควรรณกรรมมักสะท้อนและถ่ายทอดเรื่องราว เหตุการณ์ ความคิด ความรู้สึกออกมาในรูปแบบเรื่องเล่า ตำนาน หรือวรรณกรรมอย่างมีศิลปะ ซึ่งทั้งหมดล้วนอาศัยวัตถุดิบที่มาจากสังคมในช่วงขณะนั้น ทำให้วรรณกรรมในแต่ละเรื่องที่สร้างสรรค์ขึ้นในแต่ละยุคสมัยจึงสะท้อนให้เห็นภาพของวิถีชีวิต อัตลักษณ์ของคนในสังคม รวมไปถึงภาษาและวัฒนธรรม จึงปฏิเสธไม่ได้ว่า วรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่อง หวนนายแรงนี้ เปรียบเสมือนเครื่องมือที่สื่อสารเชิงสังคมของชุมชนทางภาคใต้ ตามบทบาทของวิถีชีวิตการเป็นอยู่ในรูปแบบชาวเล ค่านิยม และความเชื่อความศรัทธาที่มีต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในรูปแบบสถาปัตยกรรมริมหน้าผา จนก่อเกิดเป็นรูปปั้นจำลองแล้วนำไปสู่การบนบานและบวงสรวง จนก่อเกิดเป็นพิธีกรรมตามแบบวัฒนธรรมภาคใต้ ส่งผลให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มและการต่อยอดทางด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับพื้นที่ชุมชน นำมาซึ่งรายได้จากผลผลิตต่าง ๆ ต่อไปได้อีกด้วย ดังเช่น แผนผัง 1: กระบวนการสื่อสารเชิงสังคมจากวรรณกรรมพื้นบ้าน

แผนผัง 1 กระบวนการสื่อสารเชิงสังคมจากวรรณกรรมพื้นบ้าน

ข้อเสนอแนะ

ในปัจจุบันมีการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลกำลังเข้ามาสู่สังคมโลก และมีการก้าวกระโดดอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดการเชื่อมโยงของข้อมูลในหลายมิติ รวมไปถึงเครือข่ายที่ไร้พรมแดน ทำให้สามารถส่งผ่านข้อมูลได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนั้น เพื่อให้การดำรงคงอยู่ของวรรณกรรมพื้นบ้านไปยังกลุ่มคนรุ่นหลัง จึงอาจจะต้องมีการผลิตซ้ำ เปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาสื่อเพื่อส่งเสริมการสื่อสารให้ทันสมัยอยู่เสมอ เช่น หนังสือวรรณกรรมพื้นบ้านในรูปแบบออนไลน์ (E-book) การนำวรรณกรรมพื้นบ้านมาสร้างสรรค์ในรูปแบบลักษณะของละครโทรทัศน์ ละครเวที หรือรูปแบบอื่น ๆ รวมไปถึงการนำแก่นของเรื่องมาตีความเพื่อสื่อความหมายสะท้อนสังคมในปัจจุบัน เป็นต้น ทั้งนี้ วรรณกรรมพื้นบ้านจะต้องมีการปรับตัวอยู่เสมอ เพื่อสืบทอดให้สามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตสมัยใหม่ของคนในสังคมปัจจุบัน

รายการอ้างอิง

กรกนก นิลดำ. การสร้างการเล่าเรื่องของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดเชียงราย. *วารสารนิเทศ ศาสตราจารย์อุทิศปัทมพิสัย*, 14(2), (109-135), 2563.

- เจตนา นาควัชระ. “วรรณคดีวิจารณ์และการศึกษาวรรณคดี.” ใน *วรรณไวทยาการ*. กรุงเทพฯ : โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2514.
- ดวงมน จิตรจำนงค์. *สุนทรียภาพในภาษาไทย*. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย, 2523.
- ธรรมนิธย์ นิยมรัตน์. สัมภาษณ์. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิชาเอกโนรา สาขาศิลปะการแสดง มหาวิทยาลัยทักษิณ, 12 มิถุนายน 2562.
- บุษกร ปิณฑลันต์. *ดนตรีภาคใต้ ศิลปิน การถ่ายทอดความรู้ พิธีกรรมและความเชื่อ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554.
- เปี่ยม สุวรรณทวี. สัมภาษณ์. ปราชญ์ชาวบ้าน, 12 มิถุนายน 2562.
- มนัสवास กุลวงศ์. สัมภาษณ์. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีศรีวิชัย, 14 มิถุนายน 2562.
- สรณัฐ ไตลังคะ. *ศาสตร์และศิลป์แห่งการเล่าเรื่อง*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง, 2560.
- สุจิรา หาผล และคณะ. องค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเล่าชุมชนเพื่อสร้างจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวใน จังหวัดลำปาง. รายงานการวิจัย: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2556.
- ศรายุทธ สุขศรีราช. สัมภาษณ์. ผู้ก่อตั้งชมรมบ้านเขาออก, 12 มิถุนายน 2562.
- ศรีศักร วัลลิโกดม. *พัฒนาการทางสังคม-วัฒนธรรมและพิธีกรรม*. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พริ้นติ้ง, 2544.

